

Afgang fra Paris

Næste dag gik vi om bord i vore DSB vogne på Gare de l' Est og satte kursen mod Basel. Vi passerede det ene skønne alpelandskab efter det andet og kom fra den lange Vorarlbergtunnel og Lichtenstein ind i Østrig. Vi passerede Innsbruck og mange af de kendte turiststeder, Kitzbühel, Badgastein m.m. og nåede næste dag via Villach frem til Grænsestationen Rosenbach. Herfra skulle en 8 km. lang tunnel føre os til eventyrlandet Jugoslavien, som vi alle var meget spændt på at opleve.

Østrig – Rosenthahl

Vore pas blev afleveret til den engelske grænsekontrol. De to DSB vogne, vi havde kørt i hele vejen blev koblet fra og skulle så hentes af jugoslaverne, som ventede os på den anden side.

Pludselig opstod en ophidset palaver mellem vores turledere og den engelske kontrolofficer. Vi havde ganske vist tilladelse til gennemrejse i den engelske zone – men ikke til udrejse fra den! Og englændere var hverken til at hugge eller stikke i. Vi skulle tilbage med næste tog. Uffe, som var særdeles sprogkyndig, deltog i forhandlingerne med englænderne. Under disse havde man koblet vore togvogne på et tog, der skulle til Paris. På et tidspunkt lød råbene

– «*UD – UD*». Hele brigaden sprang ud af døre og vinduer – pakkenellikerne blev slængt ud. Formålet var at vinde tid, så vi kunne nå at kontakte København eller Paris og få formaliteterne ordnet. Vi overnattede i det fri – herligt sommervejr. Tiden brugte jeg på at støve rundt i landsbyen Rosenbach for at tiltuske os noget spiseligt.

Brigaden camperer i det fri

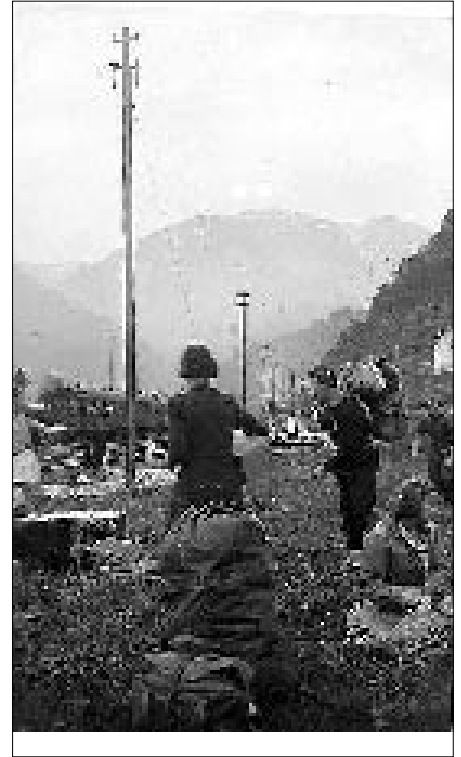
Karakteristisk for Niels var, at han altid var mile borte, når der skulle ydes noget f. eks. at samle brænde, men til gengæld stod han på pletten, når «middagen» var klar.

Næste dag spillede vi fodbold med engelske soldater og bankede dem efter noder. Om de derfor i løbet af natten i fuld feltmæssig udrustning med opplantede bajonetter og iført stålhjelme vækkede os noget ublidt kan vel ikke udelades. Her var ingen kære mor, vi blev tvunget ind i vore vogne igen og snart trillede vi af sted mod Paris.

I den amerikanske zone lykkedes det brigadens ledelse at få de to vogne koblet fra igen og parkeret på et sidespor.

Morgentoilette

Under opholdet foretog vi flere mindre udflugter i bjergene, men for Ib Villumsen gik det galt.

Han faldt så uheldigt, at han fik en modbydelig dyb flænge i knæet. Jeg var noget bekymret, da jeg så kammerater bære ham ned. Ib kom under lægebehandling på en eller anden måde, hvordan ved jeg ikke.

Inskriptionen: Dänish Brigade var ikke uden propagandistisk virkning.

En heftig debat afslørede bred enighed om at englænderne var skøre, stivnakkede bureaukrater, der forhindrede idealister i at udføre et menneskekærligt arbejde. Amerikanerne har sandsynligvis forsøgt at påvirke englænderne, for næste morgen trillede vi igen tilbage til den engelske zone. Her blev vi mødt med trusler – makkede vi ikke ret ville de anbringe os i en flygtningelejr for displaced persons og igen blev vi tvunget tilbage til den amerikanske zone.

Nu fik vi tilbud om at blive kørt til den franske zone i Sydtyskland. I en mindre by fik vi besked på at sende en delegation til den franske kommandant på byens rådhus. Sprogforbistringen blev overvundet med besvær, men kommandanten lagde ikke skjul på, at englænderne og amerikanerne var nogle fjolser, så nu ville han hjælpe så godt han kunne. Den tyske stationsforstander var ved at gå i spåner, da man forlangte, at vore vogne skulle forblive til delegationen var tilbage.

Efter kommandantens råd fortsatte brigaden til byen Lindau ved Bodensøen. Et utroligt smukt og idyllisk sted. Her blev vi modtaget af franske officerer, som bød velkommen. DSB vognene blev koblet af toget og al bagagen elskværdigt anbragt i en bil. Herefter blev vi fulgt til en restaurant, hvor der var dækket op med hvide duge og al service. Maden var herlig og den franske tradition tro ledsaget af sprøde flutes og vin.

Natten tilbragte vi i rene senge og var efterhånden ved at være normaliseret efter en uges tumlen på det østrigske jernbanenet.

Ledelsen fik kontakt med Paris og blev rådet til at søge tilbage til Paris for at man der kunne få formaliteterne på plads.

Turen til Paris blev behagelig, da vi nu var velforsynede med mad, sprøde flutes, masser af pålæg og rigeligt med vin. Det franske orlovstog kørte non stop.

Efterskrift

År senere er Uffe blevet gift. Med sin hustru og tre børn kører han i bil til Rosenthahl for at vise dem den smukke natur. På en bjergvej går det galt. Bilen skrider ud og Uffe mister sin kone og et barn. Et andet af børnene blev alvorligt kvæstet. Uffe slap uskadt.

Paris noch einmal

Men den dag i dag undrer det mig, at en fattigrøv som mig kunne få så mange festlige oplevelser uden en klink på lommen.

Uvant som jeg var med spirikum, ikke for at pudse glorie som den pæne, afholdende unge mand, men kun, at for det første smagte det mig ikke, og for det andet havde jeg fået en vis afsky ved at betragte gamle krigskammerater, der var blevet drankere.

Hvis jeg fulgte kammeraters tempo ville jeg meget hurtigt falde under bordet, men de mange listige barer og livet, der fristede var spændende på mange måder. Pernod vurderede jeg for at være lakridsvand. Dets virkninger var ukendt land, derfor løb jeg ind i en katastrofal stor brandert. I nærmest hjælpeløs tilstand bar kammerater mig hjem og puttede mig til sengs.

På et andet værtshus nærmest overfaldt franske damer Ib Villumsen, som var en høj flot fyr med lyst hår og dybblå øjne.

De nærmest overgramsede ham. Attraktive var de ikke, og da han værgede for sig, kom det hurtigt til slagsmål. Politi blev tilkaldt, og da vi hørte de hylende sirener, stak vi af. Uffe har problemer med sit bentøj (børnelammelse) og var ikke hurtig nok.

Han blev lænket til en lygtepæl og måtte med på stationen.

Metroen var spændende - billig og hurtig - derfor tiltrækkende.

Paris har alt, hvad der kan interessere. Brigadens intellektuelle studerer her udbuddet ved Bogkajen.

Eftertanke

Det har altid undret mig, at mine iagttagelser som regel ikke harmonerer med andres. Selvfølgelig kunne jeg som andre se det imponerende i præsentationen af militært isenkram og de strunke soldaters march på Bastilledagen i Paris, men i baghovedet havde jeg den nød og elendighed, selv samme aktører kunne forårsage på civilbefolkningen, hvis det kom i brug.

På mine rejser f. eks. i Bangladesh og Vietnam faldt jeg bogstaveligt talt over handicappede. Ingen andre «hvide» fandt krukkebørn i Dhakas gyder – ingen andre turister, som jeg mødte, fandt ofre for USAs bombing med giftstoffet Agent Orange – eller unge, der var forbrændt til laser af Napalm.

På hjemmefronten har jeg uden held forsøgt at bremse min dames begejstring for Billedbladet. Som andre falder hun pladask for billedreportager af Prins Henrik og kronprinsesse Mary i kampuniformer. At se denne lidt ældre herre med nydelig borgmestermave og en mor til fire børn med camouflagemaling i et ellers kønt ansigt slæbende på en drabelig sabel, virker på mig ikke kun latterlig, men bevidst forbryderisk som fordummende krigsgejl.

Afgang igen fra Paris

Rejsen igennem bjergene var spændende og afvekslende med sine mange tunneller og ophold, hvor køer og fårs brægen var et velkomment akkompagnement i en tur, der ellers kunne have været en kedsommelig plage.

Rejseruten var den samme som den foregående, men stadig havde vi øjne og ører åbne for at suge de mange indtryk til os. Efter i alt 17 dages rejse nåede vi klokken 4 morgen den jugoslaviske grænsestation Jezenice. Trods dette ugudelige tidspunkt blev vi modtaget af en mængde mennesker. Vi blev ikke bare underholdt med musik – sang og kædedans (kolo), men blev beværtet med te med rom, kiks og andet godt. Pigerne og flere af mændene var i nationaldragter. De fleste af mændene var dog bevæbnede.

Herfra gik turen videre til Lubliana, hvor vi blev indkvarteret i et kollegium, «Studentski Dom».

Kolo er en kædedans, som udover at give motion også giver muligheder for kontakt imellem de dansende.

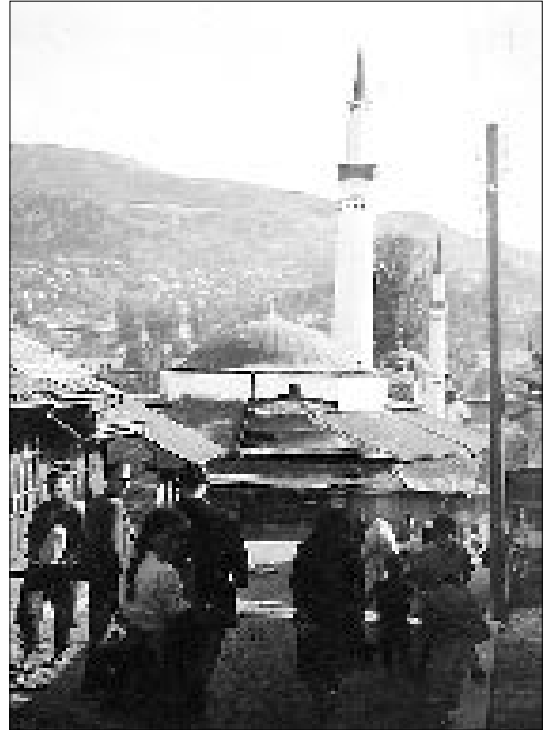
Synsindtryk

Husene var dekorerede med store røde bannere med kommunistiske slogans og hyldest til Kammerat Tito. Butikkerne stod med udstillingsvinduer som de danske på den tid blottet for varer – Jugoslavien var som Danmark et fattigt – forarmet udplyndret land – til forskel var dog krigens massive ødelæggelser.

Men overraskelsen blev ikke mindre, efterhånden som vi kom ind i Bosniens indre bjergdale. Her var den muslimske kultur, en arv fra det tyrkiske – osmaniske herredømme bevaret, men det vender jeg tilbage til.

Vi skiftede tog, og blev mere end forbløffede ved synet af et tog der kunne høre hjemme i Tivoli. Det kunne sammenlignes med en tipvognsbane i overstørrelse med hensyn til sporvidde og vognene med de gamle københavnske sporgvogne.

Næste dag kørte vi til byen Brod ved en af Donaus bifloder Sava. Jeg var mildest talt himmelfalden ved synet af de mange moskeer med minareter, der kunne skimtes i den nedgående sols lys.

Banen blev bygget før Første Verdenskrig under det østrig – ungarnske kejserrige. Ud ad til var toget malerisk og ganske kønt – små sorte og røde damplokomotiver – personvognene var af træ og forsynet med ret særprægede bænke. Lokale passagerer fyldte godt – mange medbragte husdyr af forskellig slags. Lokomotiverne brugte sandsynligvis brunkul, der stank – røg og gavmildt spyede sod ud, som fyldte kupeen, da vinduerne stod åbne på grund af varmen, som kunne være næsten uudholdelig.

Derfor var jeg på en senere rejse fra Sarajevo kravlet ud på en godsvogn og tilbragte natten trygt sovende mellem tømmerstabler. Om morgenen vågnede jeg ved, at toget gjorde ophold på en station – jeg tog derfor en formiddagslur og slumrede ind nok engang.

Senere måtte jeg konstatere, at dette ophold blev af længere varighed, da man ganske simpelt havde koblet godsvognen fra og rangeret den ud på et sidespor.

På vejen igennem dalen – langs floden Bosna – i et barskt, uvejsomt terræn – mod vor kommende arbejdsplads i Nemila passerede vi mange hvidmalede træbarakker og et mylder af unge, der arbejdede med bygningen af ungdomsjernbanen – Omladinska Pruga.

Teknisk var anlægget godt tilrettelagt. Beskæftigelse af 200.00 unge ufaglærte er noget af en bedrift, især hvis man betragter, den katastrofale mangel på moderne, tekniske hjælpemidler.

Denne bulldozer virker umiddelbart som hørende til på et teknisk museum. Men den var en nyskabelse på disse breddegrader og beundres som sådan.

I Nemila ventede en ny overraskelse. Flere hundrede unge havde ventet på os. Med musikanter i spidsen drog vi til lejren – andre tog sig venligt af vor bagage. Musikken var skinger og øredøvende – takten blev slået an af en gammel mand, der angav takt og tempo på en kæmpe stor tromme. Musikken var ophidsende for at skabe en krigerisk stemning, der skulle understrege «albanernes» dans. De bar smukke dragter, hvide bukser og bluser med sorte besætninger, og dertil turban og snabelsko. De sprang rundt mellem hinanden, mens de svang deres tørklæder eller tyrkiske sværd, så det hvinede i luften.

Lejren var delt i tre afsnit, som bestod af hvidmalede træbarakker: Et internationalt i midten, et jugoslavisk, lidt nærmere ved landsbyen, og et græsk, som lå på en afsats foran Vranduk-tunnelen.

Danska Brigada og Dannebrog havde propagandaværdi og blev derfor vist ved enhver given lejlighed.

Den danske brigade fik en barak med plads til alle, samt en mindre køkkenbygning. I nærheden boede en gruppe jøder og arabere. Da det var midt under den første Palæstina-konflikt, hvor arabere, jøder og englændere bekrigede hinanden, var det et særsyn.

Hvorfor en ungdomsjernbane?

1. Infrastrukturen var på grund af terræn – og krigen på et meget lavt niveau. En ny bredsporet bane efter europæisk standard ville man-doble transportkapaciteten for passagerer og gods. Derfor var det et meget vigtigt led i landets genopbygning og et vigtigt bidrag i den planlagte, fremtidige industrialisering af Bosniens udvikling.

2. Politisk var hensigterne flere. Den jugoslaviske ungdom kunne påvirkes i forsøg på, at skabe kendskab og dermed et flertal for den kommunistiske ideologi.

Med en intensiv undervisning forsøgte man at komme den udbredte analfabetisme til livs.

Med specialundervisning som kæphest har det ofte været et tilbagevendende spørgsmål for mig som lærer, om ikke vi skulle lade de stakkels unger lege, indtil de var parate til en intensiv undervisning. Voksne analfabeter kan lære at læse – skrive og regne på tre til fire uger. I Danmark bruges to til tre år, hvis det går godt. Jugoslaverne brugte den taktik, at når en elev havde tilegnet sig nogenlunde færdigheder - så var det ud og lære fra sig-

Bemærk tavlen, som står op ad træet.

3. Store områder havde igennem generationer været isolerede på grund af de vanskeligt passable bjerge og havde derfor bevaret en kultur, der var ude af trit med udviklingen.

4. Da arbejdet blev udført «frivilligt» af 200.000 unge, var lønudgifterne mere end overskuelige.

Bosnien var et kontant vidnesbyrd om de etniske og kulturelle forskelle. På trods af forbud mod flerkoneri – tilsløring osv. trivedes muhammedanismen stadig – eneste synlige og hørlige bevis på forbuddene var, at den tidligere kalden til bøn fra minareterne var forstummet.

Lejrliv

Barakken var indrettet med båse i to etager. Hver bås kunne rumme fire personer. Underlaget var en halmmadras, som jævnligt blev luftet og banket af hensyn til faren for lus.

Et groft uldtæppe brugte jeg aldrig, da jeg havde sovepose, som var bedre som værn mod nattekulden.

De sanitære forhold har jeg ingen erindring om – kun om latrinen. Hvor og hvordan mænd og kvinder vaskede sig og deres tøj, husker jeg ikke. Over et meterdybt hul var anbragt en planke, som man kunne anbringe agterpartiet på.

Da mange af gæsterne var muslimer og uvist af hvilken grund ikke som os «kristne» ville placere numsen, men derimod deres som regel mere end beskidte støvler på planken, undlod jeg at benytte denne herlighed. I øvrigt var man under festlighederne på planken en udstillingsgenstand. Når man færdedes ude, skulle man ikke sove i timen, da muslimske lorte var spredt, så færdsel til fods var sammenlignelig med færdsel i et minefelt.

I lort til halsen

En dag lød hjerteskræende skrig om hjælp. En jugoslav var faldet af pinden og stod bogstaveligt talt i lort til halsen.

Situationen fik skadefryden frem, men var egentlig livstruende. Ingen havde dog lyst til at læne sig ud over kanten og fatte fyrens lortebe-fængte arme. Staklen måtte vente til, vi fik fat i en skovl og kunne række ham skaffet.

Kosten

På arbejdsdage blev vi vækket ved daggry og indtog så morgenmad, der bestod af et krus the og en humpel groft majsbrød med blommarmelade. Til fyraften, som gerne var omkring kl. 12, spiste vi middagsmad, der typisk bestod af suppe med lidt kødstykker og nudler i. Suppen blev øst op fra en kedel, stor som en grukedel. Lækker var den ikke, da et tykt lag af rødt fedt – olie og paprika dækkede for indholdet.

Dertil fik vi udleveret et kvart af de runde majsbrød, som undertiden kunne være lidt brankede. Til aften blev morsomhederne fra morgenmåltidet gentaget – the og en humpel groft majsbrød med blommarmelade. Maden blev lavet af danske kammerater og var dermed på et rimeligt hygiejnisk niveau, og dækkede selv hårdt arbejdende brigadisters behov.

Rygte

For at dæmpe de mange unges seksualdrifter påstod flere, at man her som indenfor militære enheder blandede dæmpende stoffer i maden. Da denne var alt andet end alsidig, kunne den kun findes i blommemarmaladen. Nu var udbuddet af fristende ungmøer overskuelig, men aligevel forekom et uheldigt overgreb.

På et værtshus trak en drukken, svensk brigadist sløret af på en muhammedansk kvinde. Knive kom frem. Men alle overlevede.

Forfængelig trods alt

Arbejdet

Brigadens opgave bestod i at grave og planere terrænet til den senere sporlægning og opførelse af stationsbygningen. Udgravningen blev gjort vanskelig af, at jorden bestod af flodaflejringer bestående af sand – grus og sten, der var kittet sammen til en betonagtig masse.

Da skovlene ikke kunne anvendes, som vi normalt bruger en spade, var der kun et at gøre, nemlig hakke sig igennem for derefter med trilleværk at placere jorden, hvor perroner skulle anlægges.

Vi fik udleveret grå arbejdsuniformer, skråhue og støvler; kvaliteten var så god, at jeg kunne bruge det i de næste to år som smedsvend hjemme i Danmark.

Værktøjet, vi skulle betjene, var hjerteformede skovle, hakker og trillebøre af en meget gammeldags type, hvor hjulet sad helt foran, så man mere bar end kørte læsset med den.

Arbejdstiden var på seks timer og blev påbegyndt efter morgenmad og en kort mønstring i det tidlige morgengry af hensyn til heden senere på dagen. Under mønstringen uddeltes smøger med tobak avlet i Markedonien. Brigaden blev inddelt i hold på 10 – 12 mand med en gruppefører i spidsen.

Min gruppefører havde en militærkarriere som officer bag sig, og om hans særprægede mønstringer afveg fra andre gruppeføreres, ved jeg ikke, men latterlige var de.

Nu har jeg altid haft et ualmindeligt godt sovehjerte og har stadig den opfattelse, at en opvågningen skal ske moderat i et behersket tempo.

Formålet med mønstringen var for ham velsagtens en konstatering af, om hans styrke var fuldtallig. Han kunne jo ikke vide om nogen i nattens løb var døde – blevet syge eller havde deserteret. Resultatet var hver morgen det samme – søvndrukken – nærmest bevidstløs dukkede jeg op, når seancen var overstået.

Med høj lydelig røst forkyndte Der Gruppenführer, at jeg hermed havde mistet retten til smøger. En katastrofal straf for et nikotinvrag skulle man mene, men sagen var, at jeg havde skaffet mig adgang til et udtømmeligt lager af tobaksvarer – men også det holdt jeg kæft med.